

הוצאת החברה - הוצאת א - הוצאת
מרכז ספרים ימים עתיקים
הוצאת לילית לאור מילם

ספר

מיום עמזקום

ביאורים והידושים
בספה"ק ליקוטי מוהר"ן

מכון
מעיינים
בנחלים

בעזרת השם יתברך

ספר

מיום עמוקים

ביאורים וחיידושים במאמרי

הספר הקדוש

ליקוטי מוהר"ן

מהרב הקדוש אור האורות

'נחל נבע מקור חכמה'

מו"ה רבי נחמן מברסלב זיע"א

אשר חנני השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו

שמואל משה קדמור

בלאאמו"ד הרה"ח רבי אהרן ליב זצלה"ה

יוצא לאור ע"י

מכון 'מעינים בנחלים'

אלול ה'תשפ"ד

פעיה"ק ירושלים תובב"א

יז"ל ע"י
מכון 'מעינים בנחלים'
052-7643910

כל הזכויות שמורות

סדר ועימוד:
י.צ. סטאדיק
עיצוב כריכה ושערים:
שילוב

תורה א - תנינא תקעו ממשלה

אות א

ה'פרפראות לחכמה' בהערות על שולי הגליון מציין לדברי התיקוני זוהר (תי"ע, קלז:), זה לשונו "ותו 'נעשה אדם' בעינא אדם דיעביד פקודי אורייתא וישתדל באורייתא לעבדה ולשמרה ויהא אגרא טבא לשולטנא עלייכו". 'אגרא טבא' היינו ההשגות ושלמות הדעת, כלשון רבינו במאמר 'בא אל פרעה' (לקו"מ סי' סד) "כי עיקר הקיבול שכר לעתיד הוא שישגו השגות ויבינו מה שהיה אי אפשר להבין בעולם הזה", וזהו 'לשולטנא עלייכו' כי זה הממשלה והשלטון שיהיה לישראל על המלאכים, שיהיו השגתם את השי"ת למעלה מהם.

ומבואר בתיקונים מדוע יזכו ישראל להשיג את השי"ת יותר מהמלאכים "דהא מלאכי עלאה אף על גב דאינון 'גיבורי כח עושי דברו' [שעובדים את השי"ת בגבורה גדולה] לא עבדי גבורה בפולחנא דקודשא בריך הוא, דאינון פלחי בהכרח [כי אין להם בחירה] ולית לון עירובא דבשרא ויצרא בישא. ובגין דא 'נעשה אדם' וישלוט בכו, הדא הוא דכתיב 'וירדו בדגת הים ובעוף השמים' [עוף השמים היינו המלאכים]".

והיינו דברי רבינו במאמר 'כי מרחמם ינהגם' (לקו"מ תנינא סי' ז) "כי מי שיודע קצת בידיעתו ית' הוא יודע שעיקר התענוגים והשעשועים של השי"ת הוא רק שאנחנו

א) כי איש הישראלי נברא שיהיה לו ממשלה על המלאכים וכו' כמו שאמרו רבותינו ז"ל עתידין צדיקים שיהיה מחיצתן לפנים ממלאכי השרת שנאמר כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. רבינו הק' פותח כי איש הישראלי נברא וכו' וזה התכלית של ישראל וכו' וצריך כל אחד לראות שיבא לזה התכלית. אמנם הלשון בדברי רבותינו הוא 'עתידים צדיקים' משמע שרק הצדיקים יזכו לזה. גם אין הוכחה מלשונם שזהו התכלית שבשביל זה נברא האדם אלא שמגלים לנו מעלת ושכר הצדיקים לעתיד שיהיה מחיצתם לפנים - היינו יותר קרוב לשי"ת - מהמלאכים. ובאמת אפשר להקשות בדברי רבותינו בעצמם שאמרו 'עתידין צדיקים' ובמקרא שמביאים לראיה נאמר 'כעת יאמר ליעקב ולישראל' דמשמע שכל ישראל יזכו למדרגה זו. גם צריך להבין שאלת המלאכים 'מה פעל אל' מה ענין הפעולות הכא. עוד יש להבין מדוע היות ישראל לפנים ממלאכי השרת נקרא ממשלה.

עוד יש לעיין שדרכו של רבינו כאשר מדבר ממדה ומדרגה לפרט ולבאר איך זוכין למדה ומדרגה זו וכאן אין רבינו מפרש איך זוכין למשול על המלאכים.

ועיקר הענין שאנו 'גושי עפר וקרוצי חומר' וכלשון הזוהר הנ"ל 'דאית לון עירובא דבשרא ויצרא בישא' והעולם השפל הזה נמצאים בו הסתרות ומניעות וחשכות וכפירות ותאוות ומדות רעות העומדים לנגד האדם למנוע אותו מעבודת ה', וכשהאדם מתגבר עליהם ועומד בנסיון ועושה רצון השי"ת יזכה לשכר טוב שעיקרו הוא ההשגות הדעת שישגי בגדולתו ית', וכמבואר במאמר 'יברכנו אלקים' (לקו"מ סי' עה) "ואמר רבינו ז"ל שכל מי שיש לו יגיעות וטרחות יותר בתחילת ההתקרבות להשי"ת, דהיינו שיש לו מניעות רבות וגדולות וכו', והוא צריך להתייגע ולטרוח מאד לשברם, כל אלו היגיעות וכו' נעשה הכלי וכל מה שיש לו יותר יגיעות וטרחות יש לו כלי גדול ביותר לקבל אחר כך בתוכו שפע קדושה וטהרה להתקרב להשי"ת."

ואלן דברי האור החיים הק' (בראשית ג, ד) "ואם תאמר למה יברא ה' בריאה רעה כזו [הנחש הקדמוני] לתקלה. דע כי בריה זו, כל מה שהפליא ה' בגודל בחינתה כן גודל בחינת השגת הנפש בעולם העליון, כי לפי התעצמות הצריך לאדם לנצחון כן יטול שכרו, כמאמרם ז"ל 'לפום צערא אגרא'. ואם היה מגביל שיעור כח המסית בשיעור מועט, אין מקום לרוצה להשיג השגה גדולה להשיגה, כי אין השגה זולת אמצעות נצחון המסית. וצא ולמד מהאמור בספר זוהר הקדוש (תרומה קסג.) במשל בן מלך אשר ציווהו אביו לבל קרוב להזונה ואת הזונה ציווה להסיתו לבחון בן יכבד אב, יעוין שם. ומעתה הפליא ה' להתחסד עם אוהביו להכין להם דבר שבאמצעותו ישיגו עלות במעלות חיים הנצחיים, אשרי העם שככה לו."

מעולם הזה השפל נגדל ונקדש שמו ית' כמו שאומרים ואבית תהלה מגושי עפר מקרוצי חומר, כי השי"ת יש לו שרפים וחיות ואופנים ועולמות עליונים שעובדים אותו ית' ואף על פי כן עיקר התענוג והשעשוע שלו כשעולה למעלה העבודה של העולם השפל הזה.

הרי מפורש שזהו התכלית שבשביל זה נברא העולם וישראל. ומה שבירושלמי אמרו 'עתידין צדיקים', נראה כי כל ישראל נקראים בשם צדיקים כמו שכתוב (ישעיה ס, כא) "ועמך כולם צדיקים" [ועיין סוף מאמר 'צוית צדק' (לקו"מ סי' כג) "שמעתי אז מפיו הקדוש בפירוש שאמר שכל ישראל על ידי שהם נימולים על כן כולם נקראים צדיקים"]. ולעתיד בוודאי כל ישראל יהיו במדרגת צדיקים גמורים. ואפשר שכל אחד יזכה לממשלה על המלאכים כפי מדרגת צדקותו וחסידותו בזה העולם, כלשון רבינו ז"ל במאמר 'עתיקא טמיר וסתים' (לקו"מ סי' כא) ש"כל אחד ישיג לפי מדרגתו ולפי עבודתו ויגיעותו וטרחו אשר יגע וטרח בזה העולם בשביל השי"ת."

ואפשר דרבינו מדגיש בלשונו 'כי איש הישראלי נברא' וכן 'זוהר התכלית והסוף של ישראל' לרמז על פסוק (בראשית לב, כט) "כי שרית עם אלקים ועם אנשים". ששם ניתן ליעקב השם ישראל.

והרי מבואר שלבא למדרגה זו למשול על המלאכים הוא על ידי כללות עבודת ה' המוטל על כל אחד מישראל בתורה ומצוות ומעשים טובים. ועל כן לא ראה רבינו לפרט דבר זה כי הלא הוא מוטל על כל אחד מישראל לקיים מצוותיו ולעבדו ית'.

ומה מאד תואמים ומתבארים דברי רבינו במאמר עם דבריו הק' במאמר 'לכו חזו מפעלות ה' (לקר"מ תנינא סי' לט) זה לשונו "כי באמת הדבר אשר ברא השי"ת את כל הבריאה שיש בה כמה וכמה דברים נפלאים ונוראים הרבה מאד מאד מה רבו מעשי ה' ואפילו בזה העולם לבד עצמו נפלאות ה' אשר ברא דוממים וצומחים וכו' ומי יוכל לשער גדולת ה' שיש בכריות של זה העולם מכל שכן שאר העולמות, והכל כאשר לכל לא נברא אלא בשביל ישראל, וישראל בעצמן עיקר בריאתן בשביל שבת שהוא התכלית וכו' שהוא בחינת עולם הנשמות ושם ישיגו את השי"ת כראוי בלי שום מסך המבדיל ובלי שום מונע, כי אז יהיה נעשה אחדות גמור וכל אחד יהיה מראה באצבעו זה ה' קוינו לו, כמאמר רבותינו ז"ל. וזהו התכלית שבשביל זה ברא השי"ת את כל הבריאה ועל כן יש בוודאי בכל דבר ודבר שנברא בעולם בחינת התכלית שבשביל זה נברא, דהיינו ההתחלה ממקום שנשתלשל וכו' עד שנתגשם ונתהווה בזה התמונה והדמות וגם יש בו בחינת התכלית והסוף שבשביל זה נברא, דהיינו שיכולים ישראל להעמיק עיונם ולדעת ולהתבונן בפרטי הבריאה וכו' של כל דבר ודבר להתבונן גדולת הבורא ולעבדו ית' על ידי זה, וכן למעלה מעלה עד הבורא ית' ששם מסתיים אותו הדבר ונסמך אל התכלית וכו' עד אשר יבא לבחינת התכלית של אותו הדבר שהוא בחינת שבת עולם הנשמות וכו'. ובאמת הוא חידוש נפלא ונורא מאד שהשגת התכלית שהוא דבר גבוה כזה להשיג אותו ית' הוא תלוי דווקא בכריות עולם השפל וכל הנשמות מוכרחין לעבור בזה העולם כדי להשיג התכלית, כי אין משיח בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, כי כולן מוכרחין לבא לזה העולם השפל כדי להשיג התכלית על ידו".

כי צריך להכין כלים כדי לקבל בהם השפעות עליונות. והכלים נוצרים על ידי התגברות על המניעות המונעים את האדם מעבודת השי"ת שצריך לטרוח הרבה לשברם. וכדברי הזהר שכל גדלות האדם על המלאכים הוא מצד שיש לו 'עירובא דבשרא ויצרא בישא'. כי בהעדר ההשפעה הרוחנית תהיה בבחינת רבוי אור ח"ו. ובתיקון הכלים נתצמצם האור לפי בחינת הכלי וכידוע בספרים דהמכסה הוא הגילוי.

ולבן השכר לעתיד שהוא השגת גדולתו ית' יהיה כפי היגיעה והטרחה של כל אחד בעבודת ה', כי המניעות העומדים כמחיצות ומסכים המבדילים לבל יתקרב האדם להשי"ת, כשהאדם מתגבר נגדם ועושה רצון השי"ת מתהפכים ונעשים מחיצות וכלים קדושים לזכות על ידם לקבל שפע אורו ית' שהוא הדעת והשגת גדולתו ית' יותר ממלאכי השרת שאין להם 'עירובא דבשרא ויצרא בישא' כמו האדם בעולם השפל הזה.

וחנה מובא כי אף שאין למלאכים בחירה ועבודתם היא בהכרח מכל מקום יש להם איזה בחינה של בחירה כפי מדרגתם, ואם כן יש להם בחינת מחיצות קדושות שנוצרו משבירת המניעות שלהם. מכל מקום לא יהיו כמחיצות של הצדיקים שעבדו את ה' מתוך עירובא דבשרא. ונראה כעין ראייה לדבר מהזהר שהובא לעיל שהמלאכים נקראים 'גיבורי כח' אך אין זה כגבורת האדם שיש לו 'עירובא דבשרא ויצרא בישא'. משמע דנקראים 'גיבורי כח' מצד שצריכים להתגברות נגד המעכב להם מעבודת הבורא ית'.

שום מסך המבדיל כי יהיה נעשה אחדות גמור, הכוונה לערך הלבושים שבעולמות התחתונים שהלבושים הם עבים וגשמיים מאד, לערכם בעולמות העליונים שאין שם שום גשמיות, הלבושים דשם לא יתחשבו כמסכים. אולם לערך גדולת השי"ת ובהירות אורו ית' בוודאי גם שם נצרך לבוש וצמצום רוחני וזך אשר לערך העולמות התחתונים אינו נחשב למסך וצמצום.

וראתינא להכי יובן לשון שאלת של המלאכים 'מה פעל אל', כי בו עצמו בוודאי אין שום השגה וכל ההשגה בו הוא אך ורק דרך פעולותיו, והיינו 'מה פעל אל' מה הם פעולותיו שעל ידם נשיג גדולתו.

ועם המבואר דהצדיקים אשר יהיו למעלה ממדרגת המלאכים והם ישפיעו להם השגות הבורא ית', נראה דהצדיקים המשפיעים הם עצמם יהיו סוד הצמצום לערך המלאכים ולכן יקבלו דרכם את השפעת הדעת הקדוש, היינו שהצדיקים יהיו המחיצות של המלאכים.

(ב) אך צריך לשמור עצמו מאד ולראות שיחיה לו כח לעמד בממשלה זו שלא יקנאו בו מלאכי השרת ויפילו אותו ח"ו. מובן שכל המניעות והנסיונות והנפילות של האיש הישראלי שמתעורר להתקרב אל הקדושה באים מהשתלשלות של קנאת המלאכים, כי תיכף כשמתעורר להתקרב אל הקדושה מעורר עליו תיכף קנאת המלאכים להדיחו ולהפילו. והעצה לזה מבואר להלן במאמר (אות ב) לקשר עצמו עם נשמות ישראל. וב'ביאור הלקוטים' מבאר כי מאחר שכל נפשות ישראל הם קומה שלמה [בסוד] יובן את הצלע'

הנה מכאן שהשגת התכלית למשול על המלאכים כולל את כל נשמות ישראל מהגדול ועד הקטן שבקטנים אחד לא נעדר, כמו שהתבאר לעיל, ותבין עם זה עומק הלשון בתחילת המאמר 'כי איש הישראלי נברא'.

וליתר הבנה נביא את דבריו הק' במאמר 'עתיקא טמיר וסתים' (לקו"מ סי' כב) "כי כל בני אדם חיות וצמחים וכל הדברים שבוזה העולם וכו' הם רק רמזים לדברים הגבוהים מהם וכן מעולם לעולם וכן כללות הבריאה נגד קודם הבריאה כי עיקר שלמות [הוא] באין סוף".

ומה שהובא שבעולם הנשמות ישיגו את השי"ת כראוי בלי שום מסך המבדיל [וכן איתא במאמר " (לקו"מ סי' עח) "וזהו בחינה של משיח וכו' ונוכל להכיר את בוראנו וכו' בלא שום לבוש וציור ותמונה"], אמנם הדבר ידוע שאי אפשר בשום אופן להשיג השגות בלי צמצום וכלי כמו שהתבאר לעיל, ועיין מאמר 'מי האיש החפץ חיים' (לקו"מ סי' לג, ב) שאפילו במקומות הנמוכים מאד אפשר למצוא את השי"ת אלא ששם רבו הלבושים וכל מה שאדם הולך [ועולה] ממדרגה למדרגה הוא מתקרב יותר אל השי"ת ויכול לידע את השי"ת בהבנה יתירה כי כל מה שהמדרגה היא יותר עליונה נתמעטו הלבושים ונתמעט הצמצום ואז הוא מקורב יותר אל השי"ת. ומבואר שכל מה שהמדרגה יותר תחתונה צריכים לבושים יותר עבים למעט הבהירות, כמו בעולם הזה שהלבושים הם בתכלית הגשמיות גושי עפר וקרוצי חומר וכל שהעולם יותר עליון הלבוש הוא יותר רוחני ודק. לפי זה אפשר דמה שאומר רבינו שלעתיד ישיגו את השי"ת בלי

ג) אך צריך לשמור עצמו מאד ולראות שיהיה לו כח לעמוד בממשלה זו שלא יקנאו בו מלאכי השרת ויפילו אותו ח"ו. ב'פרפראות לחכמה' מבואר שעיקר עצת המלאכים להפיל את האדם הוא בתאוות נשים. והיינו מה שרבינו מביא להלן (אות ב) מעשה דרב עמרם. ונראה להסמיך לזה דברי הגמ' (חולין צא:) על חלום יעקב 'והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו - תניא עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה [פרצוף אדם שבארבע חיות בדמות יעקב, רש"י] ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה, בעו לסכוניה [מחמת קנאה, רש"י], מיד 'והנה ה' נצב עליו' [לשמרו, רש"י]. ועיין של"ה הק' (ויצא) ד"בעו לסכוניה מלשון 'ותהי לו סוכנת' כי היה להם קנאה גדולה על מעלת יעקב ועל מעלת הזרע המקודש שיהיה יוצא ממנו וכן היה בדין לרוב קדושתו כמו שכתוב 'כוחי וראשית אוני' היא טיפה ראשונה, שלא ראה קרי מימיו. והם היו תאבים לעשות לו הרהורים שיתחמם ח"ו בקרי והשי"ת הצילו". והיינו שאמר רב עמרם למלאך 'אנא בשרא ואנת אש ואנא עדיפנא מינדך' כי עיקר מעלת האדם ועדיפותו על המלאכים הוא מחמת קדושתו בקדושת הברית.

ד) כי המלאכים מתקנאים מאד באדם כזה שיש לו ממשלה עליהם. לכאורה הא אמרינן בגמ' (שבת פט.) "כלום קנאה יש ביניכם". ואפשר דדייקא 'ביניכם' היינו בין המלאכים עצמם אין קנאה זה על זה. אבל על בני אדם ילודי אשה יש בהם קנאה. אך עדיין קשה היכי תמצי מדה של קנאה וצרות עין אצל מלאכים, הלא אין יצר הרע אצלם כמו שאמרו (שם) "כלום יצר הרע יש ביניכם", וממילא אין שייך אצלם מדות רעות. ונראה דקנאת המלאכים אינו צרות עין אלא קטרוג,

המובא להלן במאמר, שכל נשמות ישראל כלולים בצלע]. וכל אחד מהששים רבוא נשמות ישראל נברא לתכלית זו כדי שיהיה לו ממשלה על המלאכים, נמצא שלכל יחיד יש ברשותו חלק מממשלה זו ולכן כשהם אדוקים יחד בהתקשרות יחד נבנה ונשלם קומת ממשלתם ומלכותם על כל צבא מעלה. מה שאין כן בעת פירוד והתחלקות נחלק ונחסר חלק מהממשלה ונחלש כוחה. והנה מה שמבואר שצריך לקשר עצמו עם מפורסמי ומנהיגי הדור שהנשמות חלוקים תחתם, זה הוא כדי להגיע לשלמות הממשלה כי צריך לזה התקשרות כל ששים רבוא נשמות ישראל. אמנם מובן שכשאינו זוכה להתקשרות לכלליות ששים רבוא נשמות ישראל, מכל מקום ככל שיתקשר עם יותר נפשות מחזק יותר ממשלתו להתגבר ולעמוד על עמדו לבלי ליפול על ידי קנאת המלאכים והתגברות היצר. ונמצא שטובים השנים מן האחד כשמתקשרים יחד באהבה בהתקשרות אמיתי מתחזקת ממשלתם להתגבר ולהתחזק לעמוד בניסיונות ולשבר המניעות ולעבוד את השי"ת בהתעוררות ובחיות דקדושה. וכל שכן כשמתקשרים יותר אנשים ובפרט אם מתקשרים עשרה חברים שאז מתחזק ממשלתם ביותר ויותר, כי 'על כל בי עשרה שכינתא שריא'. וזה שמצינו אצל רשב"י שהזהיר את תלמידיו על האהבה ואמר להם 'אנן בחביבותא תליין' שכל עמידתם וממשלתם על העליונים ותחתונים הוא על ידי אהבה והתקשרות. וכן האריז"ל הזהיר לתלמידיו על זה. וכן אדמו"ר ז"ל הזהיר מאד לתלמידיו הק' ולדורותיהם שיהיו יחד באהבה ועל ידי זה ימשיכו עליהם שפע קודש ממנו ז"ל. ומובן מזה גודל הענין של שיחת חברים בעבודת ה' ויראת שמים שעל ידי זה נכללים זה בזה באהבה דקדושה ומתחזק ממשלתם.

שנשמות ישראל הם מפנימיות הכסא והמלאכים מחיצוניות הכסא.

ז) בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת מה לילוד אשה בינינו אמר להם לקבל תורה בא. כי הממשלה של ישראל על המלאכים [לעתיד לבא] הוא על ידי התורה שקיבלו וקיימו. לכן כשעלה משה לקבל את התורה התעורר קנאתם.

ועיין לעיל (אות ג) בשם הפרפראות לחכמה שהתגברות המלאכים להפיל את האדם הוא להכשילו בתאוות נשים. נמצא שהממשלה היא על ידי התורה והנפילה מהממשלה הוא על ידי פגם הברית. וכמבואר במאמר 'בקרוב עלי מרעים' (לקו"מ סי' לו) שהתורה הק' היא כנגד תאוה זו. וכן מבואר בכמה מקומות שתיקון הברית היא יסוד כל התורה. והיינו המבואר להלן במאמר (אות ה) דבחג השבועות נתתקן תאוות משגל.

ח) בשרשי הנשמות החצובות מתחת כסא הכבוד שהיא בחינת אם כל חי. על דרך שנאמר (ישעיהו מו ג) "העמוסים מני בטן", עיין 'ספר הליקוטים' (עקב ח) "כי נשמות ישראל נחצבו קודם בריאת העולם, כי הקב"ה נמלך בנשמותיהם של צדיקים וברא העולם שנאמר 'המה היוצרים עם המלך במלאכתו וכו' אם כן ישראל הם 'ראשית תבואתה', ומשם באו לבטן מ"י, ונקראו 'עמוסי מני בטן' ומשם באו לרחם דכתיב 'הנשואים מיני רחם' ובאו לתחת הכסא כי משם מחצב הנשמות". ועיין דברים רבה (פרשה א, י) על פסוק 'האנכי הריתי'. ועיין להלן (אות טו) על מאמר 'אנא בשרא ואנת אש' ראשי תיבות ששים רבוא בכרם אחד.

ט) אמר הקב"ה למשה החזר להם תשובה אמר מתירא אני שלא ישרפוני בהבל

כמו שפירש רש"י על (במדבר כה, יא) "בקנאו את קנאתי" ד"כל לשון קנאה הוא המתחרה לנקום נקמת דבר", היינו שהמלאכים מקטרגים על האדם בהיותו ילוד אשה מלובש בלבוש חומר עב ושפל שאינו ראוי לעלות למדרגה עליונה למעלה ממדרגת המלאכים שהם רוחניים וזכים. כעין קטרוגם בשעת מתן תורה שאמרו 'תנה הודך על השמים'. וכעין קטרוג המלאכים על בריאת האדם שכולו שקר וקטטה. [ועיין דברים נפלאים בענין זה ב'ליקוטי הלכות' (ריבית)]. והתשובה על זה כי אף שהאיש הישראלי הוא ילוד אשה, אך שורש נשמתו הוא למעלה ממדרגת המלאכים כי נחצב מתחת כסא הכבוד ולכן ראוי ויכול להתעלות למעלה ממדרגת המלאכים וזה על ידי שירד ויתלבש בלבוש גשמי וירידה זו תכלית העליה היא.

אות ב

ה) וזה בחינת מה שאמרו רבותינו ו"ל בשעה שעלה משה וכו' אמר אני מתירא שלא ישרפוני בהבל פיהם. 'הבל פיהם' היינו קנאתם, סמך לזה מדבריו הקדושים במאמר 'אשרי העם - השגחה' (לקו"מ סי' יג) "ואי דלינן טפי הוי מקלינן מהבלא, כי יש הבל וכו' אשר יש צדיקים אשר מגיע עליהם כמעשי הרשעים וכו' צדיק ורע לו רשע וטוב לו". ועיין ב'ביאור הליקוטים' שהבל זה ענינו חמימות הקנאה של אלו שאינם זוכים להיות שמחים בחלקם. הרי דסתם 'הבל' רומז על קנאה ואפשר להסמיך לזה את הפסוק (קהלת ד, ד) "קנאת איש מרעהו גם זה הבל".

ו) וזה בחינת מאחו פני כסא. ב'ביאור הליקוטים' מבאר דמעלת ישראל על המלאכים

כמו שכתוב 'ועל הכסא דמות כמראה אדם עליו' וישראל שהם בחינת אדם על ידי השגתם את השי"ת נכללים בבחינת אדם היושב על הכסא, בבחינת 'אילו ידעתי הייתי', כמבואר ב'ביאור הליקוטים שם. ובמאמר 'עתיקא טמיר וסתים' (שם סי' כא) מבואר שעל ידי הדעת אותו ית' נכללים בו כביכול, כי עיקר האדם הוא השכל ועל כן במקום שחושב האדם שם כל האדם. היינו שהוא נכלל בשרשו בסוד 'אדם היושב על הכסא'. וכדאיתא בזוהר על פסוק 'נעשה אדם' [הובא לעיל (אות א)] שהשי"ת אמר למלאכים שהוא רוצה לברוא אדם שיהיה בכוחו לעלות ולהכלל בבחינת 'אדם היושב על הכסא'. והנה בחינה זו דאדם היושב על הכסא היינו בחינת הממשלה על המלאכים, כמבואר במאמר 'קרא את יהושע' שאז ישראל ישפטו כל הדינים. והיינו הממשלה על המלאכים המבואר כאן במאמר.

יג) ויביאה אל האדם היינו אל האדם התחתון שעל ידי זה יש כח לאדם התחתון לעמוד בממשלה זו. כך מבאר רבינו את הפסוק 'ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם ויביאה אל האדם' ויבן היינו הממשלה. 'את הצלע' היינו כסא הכבוד, 'אם כל חיי'. 'אשר לקח מן האדם' - העליון. ויביאה' את כסא הכבוד. 'אל האדם' - התחתון, שיאחז בכסא הכבוד ויוכל למשול. משמע שהקב"ה עשה פעולה להוריד את כסא הכבוד אל האדם התחתון שיוכל לאחוז בה. וכן מפורש בגמ' (סוכה ה.) על הפסוק המובא לעיל 'מאחז פני כסא' "אישתרכובי אישתרבב ליה כסא עד עשרה [טפחים] ונקט ביה [משה רבינו]". הרי שאחיות משה בכסא הכבוד היה על ידי שהקב"ה הביא והוריד את כסא הכבוד אליו.

פיהם אמר לו אחוז בכסא כבודי וכו' היינו שנתן לו השי"ת עצה לאחוז ולהתקשר. אפשר שזוה שאמר הקב"ה למשה 'חזור להם תשובה' הראה למלאכים שמשה מושל עליהם. כמבואר לעיל במאמר (אות א) עלך פסוק 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל', 'שהמלאכים יצטרכו לשאול מישראל כשירצו לידע מה פעל אל'. כי המלאכים טענו לפני הקב"ה 'תנה הודך על השמים', שטענו ובקשו להבין מדוע 'פעל אל' כך שנותן התורה לישראל ולא להם. והקב"ה לא השיב להם אלא אמר למשה 'חזור להם תשובה', שכדי לדעת 'מה פעל אל' אתם נצרכים לשמוע זאת מישראל. וזהו שאמר משה 'מתירא אני שלא ישרפוני', כי חשש לעורר אש קנאתם לשרוף אותו בהבל פיהם. ונתן לו השי"ת עצה לאחוז בכסא כבודו להתקשר עם שרשי נשמות ישראל ועל ידי זה ינצל מקנאתם.

יד) מה לילוד אשה. טענת המלאכים היתה שהוא 'ילוד אשה'. ומשה השיב להם שזה רק מצד הגוף אבל מצד הנשמה ישראל קרובים להקב"ה יותר מהמלאכים כי הם חצובים מתחת כסא הכבוד בבחינת 'אם כל חיי', [שמעתין].

יז) מה לילוד אשה בינינו. בינינו דייקא, היינו בין המלאכים לקב"ה כי ישראל מחיצתם לפני מלאכי השרת, [שמעתין].

יב) וזה אשר לקח מן האדם וכו' העליון ויביאה אל האדם התחתון. במאמר 'קרא את יהושע' (לקו"מ סי' ה, ו) "כי ישראל נקראים אדם וקודשא בריך הוא וישראל כולא חד, וישראל שהם בחינת אדם ישבו על הכסא", כי קודשא בריך הוא הוא בחינת אדם

אש' היינו רוחני. אף על פי כן 'אנא עדיפנא מינד', כי מצד נשמתי 'אנא בשרא' היינו נשמתי שהיא חצובה ונולדה מתחת כסא הכבוד 'אם כל חי' 'ואנת אש' היינו חיצוניות הכסא [כמבואר ב'ביאור הליקוטים'].

וזה 'אנא בשרא' שיש לי שתי מעלות הן שאני בשר גוף הנולד מאשה, כי יתרון מעלת האישי הישראלי על המלאכים הוא דייקא מפני שמעורב בו בשר גשמי כמובא ב'פרפראות לחכמה' בשם הזוהר. והן שהנשמה היא עליונה וחצובה מכסא הכבוד 'אם כל חי'.

מז) וזהו שאמר רב עמרם חסידא אל המלאך **אנא בשרא ואנת אש ואנא עדיפנא מינד** וכו' שעל ידי זה יש לו בח שיהיה לו ממשלה על המלאכים. מעובדא דרב עמרם משמע שמדובר ביצר הרע שהסיתו לדבר עברה, אולם רבינו מננהו מלאך 'שעל ידי זה יש לו כח שיהיה לו ממשלה על המלאכים' ונראה שמדובר במלאכים דלעיל בתחילת המאמר (אות א) שמפשטות הלשון נראה שסובב על מלאכים מצד הקדושה שעליהם סובב הכתוב 'כעת יאמר'. וכן משמע מהמאמר שמביא לעיל שהמלאכים קטרגו בשעת קבלת התורה ואמרו 'תנה הודך על השמים'.

ויתבאר על פי דברי רבינו ז"ל במאמר 'להתחזק כנגד היצר הרע' (לקו"מ סי' עב) שיש כמה בחינות ביצר הרע ואצל רוב בני אדם היצר הרע הוא הדמים, ויש יצר הרע שהוא מלאך קדוש ואף על פי כן הוא יצר הרע. והוא היצר הרע של אלו שזיככו את הדמים בשלמות וגם ממנו צריך להתגבר ולהמלט כי הוא בחינת גבורות ודינים. ומבואר שם שזה בחינת היצר הרע של דוד המלך שפגם בכת שבע, שהיה פגם קטן

(יד) וזה בחינת ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם וכו' וזהו בחינת הצלע שהיא בחינת חוה אם כל חי בחינת כסא הכבוד שרשי הנשמות כנ"ל. עיין 'חיי מוהר"ן' (ספורים חדשים ד) סיפור המראה השייך למאמר זה שרבינו ראה שהביאו לו כסא וכו'. ומסופר שם שעל ידי הכסא נעשו שידוכים [ועיין ב'פרפראות לחכמה' רמזים על זה]. ואפשר דהיינו שהכסא מרומז בפסוק 'ויקח את הצלע וגו' ויבאה אל האדם' שפירושו הפשוט נאמר על שידוך וזיווג אדם וחוה [וכידוע שדרושו של רבינו מאוחדים ומקושרים עם הפירוש הפשוט].

עוד אפשר שהלשון 'שהביאו לו כסא' רומז ללשון הכתוב 'ויביאה אל האדם'.

מז) וזהו שאמר רב עמרם חסידא אל המלאך **אנא בשרא ואנת אש ואנא עדיפנא מינד** בשרא ראשי תיבות ששים רבוא בכרם אחד דהיינו בחינת שרשי הנשמות. עיין ב'ביאור הליקוטים' שמפרש 'בכרם אחד' כרס היינו כסא שתרגמו 'כרסא'. וזה 'ששים רבוא בכרם אחד' היינו נשמות ישראל החצובות מתחת כסא הכבוד. והנה גם הפירוש הפשוט של 'בכרם אחד' מרמז על כסא הכבוד שהוא בחינת 'אם כל חי'. כי חציבת הנשמות מתחת כסא הכבוד קודם הבריאה הוא בחינת הולדה, כמו שכתוב (ישעיה מו, ג) "העמוסים מני בטן" [עיין לעיל (אות ח)]. נמצא שתיבת 'בשרא' מתפרש על שני דברים הפכיים זה מזה, כי הפירוש הפשוט הוא בשר הגוף. ורבינו מפרשו על הנשמה העליונה החצובה מתחת כסא הכבוד.

ובל זה רמז רב עמרם למלאך באמרו 'אנא בשרא ואנת אש ואנא עדיפנא מינד' היינו אף שאני בשר וגשמי, ילוד אשה 'ואנת

חכם להרע כנחש". מובן [וכן איתא בספרים] שהס"ם היה בתחילה מצד הקדושה כמו שקוראו 'השר הגדול' ואחר החטא נדחה. וכן מובא שמתחילה היה שמאל דקדושה ונתחלף שי"ן שמאלית לסמ"ך. ומבואר על פי דברי רבינו שמקטרוג המלאך הקדוש משתלשל היצר הרע הנמוך והמגושם.

אות ג

יז) ולקשר עצמו לשרשי הנשמות של ישראל וכו' צריך לקשר עצמו כל מפורסמי ומנהיגי הדור. ב'ביאור הליקוטים' מבואר הכח של 'אחוז בכסא כבודי' כי כל נשמה יש בו כח פרטי בכללות קומת הממשלה ובהתקשרות עם כל הנשמות נשלמת קומת הממשלה ואזי אין כח למלאכים להפילו. ולכן עצת רבינו להתקשר עם הצדיק שהוא שורש כל הנשמות. ולעיל מבואר דגם משה רבינו ע"ה אמר לו השי"ת 'אחוז בכסא כבודי', היינו שגם משה שהוא כללות הנשמות צריך לקשר עצמו עם הנשמות שתחתיו. ומבואר ב'ביאור הליקוטים' דשני בחינות אלו [התקשרות הצדיק עם הנשמות והתקשרות הנשמות עם הצדיק] מחזקים זה את זה, כי התקשרות הצדיק עם הנשמות נותן כח לנשמות להתקשר אליו ומתחזק יותר ההתקשרות עם הנשמות וחוזר חלילה.

אות ד

יח) בנין ירושלים שהוא בחינת הלב. אפשר דהיינו סמיכות הכתובים (תהלים קמז, ב-ג) בונה ירושלים ה' וגו' הרופא לשבורי לב. וכן איתא בתיקוני זוהר (תי' כא, מט:): "ירושלים דאיהי לבא".

ובדקות גדול ולא מחמת תאוה שלא המתיק את הגבורות. וכן היצר הרע של שלמה המלך שנשא בת פרעה, עיין שם. עוד מבואר שם שתמיד היצר הרע הוא מצד הדינים והיצר הרע שהוא מלאך קדוש שהוא בחינת גבורות ודינים הוא שורש העליון של כל היצרין רעין עד היצר הרע התחתון. ולכן כשיש דינים על אדם מתגבר עליו מאד היצר הרע שלו.

ובזה יבואר דקנאת המלאכים במאמר זה אף שהמלאכים הם מצד הקדושה, זהו התגברות הקטרוגים והדינים. ומזה משתלשל היצר הרע הנמוך. ומובן שהיצר הרע דרב עמרם חסידא היה התגברות הדינים של המלאך הקדוש.

וב'פרפראות לחכמה' מביא 'תיקוני זוהר' על קנאת המלאכים במשה ד"מלאכי דסטרא דימינא ברכו ליה וכו' והו אחרנין דהוו שנאין ליה ואמרו מה אנוש כי תזכרנו". ולפי האמור אפשר שהמלאכין דשנאין היו מצד הקדושה והיו מסטרא דשמאלא בחינת גבורות ודינים שמהם משתלשלים היצרין הרעין.

ועיין ב'פרקי דרבי אליעזר' (פרק יג) "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, אמרו מלאכי השרות לפני הקב"ה ריבון כל העולמים מה אדם ותדעהו אדם להבל דמה אין לו אלא עפרו משלו. אמר להם מה שאתם כולכם מקלסים אותי בעליונים הוא מייחד אותי בתחתונים וכו' כיון שראו מלאכי השרת שבו לאחוריהם, אמרו מלאכי השרת אם אין אנו באים בעצה על אדם זה שיחטא לפני בוראו אין אנו יכולין בו. והיה סמא"ל שר גדול בשמים וכו' מה עשה סמאל לקח כת שלו וירד וראה כל חבריות שברא הקב"ה בעולמו ולא מצא בהם

אות ה

יט) ולתקן שלש מדות אלו הוא על ידי הדעת שצריכין להמשיך הדעת אל הלב בבחינת וידעת היום והשבות אל לבבך. 'היום' דייקא, כי שלושת המידות הם שלש משמרות של הלילה [כמבואר לעיל במאמר (אות ג)] ותיקונם הוא על ידי הדעת שהוא בחינת אור היום.

אות ט

כ) וכשננאלת ונפדית התפלה אזי נופל כל הדאקטיריי כי אין צריכין לרפואות וכו' וזה בחינת ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם וכו' היינו עשבים בחינת הקוצר לשחת כי אין צריך לרפואת העשבים. אף שכח הרפואה שיש בעשבים נמשך מהכוכבים והמזלות והשרים העליונים עד השורש העליון שהוא דבר ה' ויש בכוחם לרפא. וגם אם יהא רופא היודע לכוון רפואה של אדם זה על ידי עשבים אלו. עם כל זה כשזוכה האדם לתפלה כראוי אינו צריך לזה כי רפואתו נמשכת בלחם והמים שאוכל ושותה כדרכו, כי הם מקבלים כח הרפואה מדבר ה' על ידי תפלתו.

ותנה מהלשון 'אזי נופל כל הדאקטיריי' משמע שהדאקטיריי הוא דבר בלתי רצוי שיש לצפות לנפילתה וביטולה. וכן משמע מלשון הפסוק שמביא רבינו להלן 'ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם' שימלט וינצל מרפואת העשבים.

ואף שבפשטות אין זה קשה כי כל עצם הרפואה באה כדי לרפא את החולי שהוא בוודאי דבר שלילי. אך רפואה היא

על ידי לחם ומים מרפא את החולי בעת צמיחתה וטרם התגלותה, כדברי רבינו להלן (אות יא) שכאשר זוכים לשלמות התפלה 'אזי מקבלין הרפואה מכל הדברים שבעולם אפילו מלחם ומים וכו' ויכולין להתרפאות אפילו בעת צמיחת החולאת בעת שהוא נסתר מעין האדם'.

אולם אפשר להוסיף שעצם ההזדקקות לרפואות שעל ידי העשבים זהו דבר שלילי [אף שכח הרפואה שבהם הוא השתלשלות של דבר ה'] . כי ידוע שאכילת האדם בקדושה מבררת בירורים קדושים ומעלה ניצוצות. כפירוש הבעש"ט הק' זיע"א על פסוק (תהלים קז, ה) "רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף" הסיבה שהקב"ה יסד בסדר הבריאה שהאדם נעשה רעב וצמא וצריך לאכול ולשתות, כי 'נפשם בהם תתעטף' שבדברי המאכל והמשקה עטופים ניצוצי נפשות ועל ידי אכילתם בקדושה וטהרה על פי כל גדרי ההלכה בברכה הראויה תחילה וסוף מתבררים ועולים למקומם.

ומזה נובעת אזהרת רבינו הק' [בכמה מקומות] שלא לאכול מאכל שטרם מוכן למאכל אדם כי חלק מהבירורים נעשים מאליהם לפני שמגיעים לבשלות ואין בכח האדם לבררם. ולכן כאשר האדם אוכל מאכל הראוי לבהמות וחיות לא יש כח בידו לברר מהם הניצוצות הנמצאים בהם וממילא המאכל מזיק לו ויכולה להפיל אותו ממדרגתו הרוחנית. ולכן אין מברכין על מאכל כזה כי הברכה הוא חלק מעבודת בירור הניצוצות שבמאכל.

והרפואות שעל ידי העשבים, אף שבכוחם לרפא, בכל זאת אינם בגדר מאכל אדם ועל כן אין מברכין עליהם. לכן

שריחו רע והוא אחד מסממני הקטורת כנודע. והיינו שאמרו (ערכין ו:): "כל תענית שאין בה ממושעי ישראל אינה תענית שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני קטרת" וכבר ידוע שתענית כאן הכוונה על תפלה וכן מובא ומצוטט מאמר זה בכל הספרים הק' כל תפלה שאין בה ממושעי ישראל]. כי עיקר שלמות התפלה הוא כשניצוצות הק' שהם חלקי דבר ה' המלוכשות במקומות תחתונים בחינת 'שיח השדה' יתעלו בתוך דבר ה', ואז נכלל הבעל תפלה כביכול בסוד דבר ה' עד שכל צבא השמים צריכים לקבל ממנו ואז נעשה בחינת נשיאות חן וכו' ויכול להכיר המפורסמים. אבל כשתחסר בחינה זו לא יוכל עדיין להכלל בבחינת דבר ה' להשפיע לכל צבא השמים.

וזהו מה שמבואר להלן במאמר (אות יב) שגאולת התפלה הוא בחינת התנוצצות משיח, 'ובשביל זה נקרא משיח כי הוא יונק ומקבל משיח השדה' שמחזירים כוחם לתוך התפלה. כי רק כשחלקי דבר ה' המלוכשים במקומות התחתונים בבחינת 'שיח השדה' נכללים בתוך התפלה אז הוא בחינת התנוצצות משיח.

(כב) וכל כוכב ומזל מקבל כח מכוכבים שלמעלה ממנו והעליון מהעליון ממנו עד שמקבלים כח מהשרים העליונים וכו' עד שמקבלים ולוין מהשרים העליונים והשרים מקבלים מהעליונים מהם גבוה מעל גבוה עד שכולם מקבלים משורש הכל שהוא דבר ה' כמו שכתוב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. היינו שכל הנהגת צבא השמים שהם השרים העליונים והכוכבים והמזלות נעשו ומונהגים על ידי דבר ה'.

אין זה רצוי לכתחילה להתרפאות על ידם ויותר טוב להרפא על ידי המשכת כח הרפואה בלחם ומים שמברכים עליהם. והיינו שאומר רבינו 'וימלט משחיתותם' שכדאי להמלט מרפואת עשב ושחת שהוא מאכל בהמה [וזהו שמביא רבינו תיכף את דבר המשנה 'הקוצר לשחת' שהמשכו הוא 'ומאכיל לבהמה' עיין שם].

(כא) ובשנאלת ונפדית התפלה אזי נופל כל הדאקטריי. מקופיא נראה דענין הרפואה שרבינו מאריך הרבה במאמר אינו קשור להשתלשלות עצות ותיקוני המאמר שעל ידם זוכים להכיר את המפורסמים. היינו תיקון שלושת המידות שבלב שעל ידם נבנה היראה בשלמות ועל ידי שלמות היראה נברא מלאך המשפיע נבואה ובהשפעת הנבואה נגאלת ונפדית התפלה מהגלות [ונופל כל הדאקטריי] ונעשה בחינת התנוצצות משיח ונשיאות חן ואזי כולם מקבלים מהבעל תפלה כי הוא המלווה הגדול ועל ידי זה יכול להכיר המפורסמים שהם על ידי עזות כי עזותם נופלת לפניו כי אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו. וכל האריכות על הדאקטריי שנופלת הוא בדרך אגב ותוצאה צדדית של גאולת התפלה אך אינה חלק ממהלך המאמר. [אך כבר ידוע שאין זה דרכו של רבינו במאמרו, כמבואר ב'ביאור הליקוטים' בהקדמה].

ואמנם לא כן הוא אלא זה שכל הדאקטריי נופלת והעשבים ושיח השדה מחזירים כוחם לתוך התפלה [כלשון רבינו בהמשך המאמר (סוף אות יא)] וזהו חלק הכרחי לשלמות התפלה שתהיה בבחינת דבר ה', כי שלמות הקדושה הוא רק כשעולים ניצוצות הקדושה הנפולים במקומות התחתונים ונכנסים לתוך הקדושה [שזה סוד החלבנה

הלחם ושותה המים של שבת. [עיינן לקו"מ סי' נח, ה]

והנה מובא על פסוק (שמות יט, יט) "משה ידבר והאלקים יעננו בקול", שמשח ראשי תיבות 'שבת היא מלזעוק', קול ראשי תיבות 'ורפואה קרובה לבא'. והוא אמנם רמז נאה אך עם דברי רבינו ז"ל יובן שפיר הקשר והשייכות לתוכן ומשמעות הפסוק, כי 'משה ידבר והאלקים יעננו' היינו 'שכינה מדברת מתוך גרונו' וכדפירש רש"י שם. נמצא שדיבורי משה הם דבר ה' ממש, וזהו 'משה ידבר'. ו'הכל מודים דבשבת נתנה תורה' והיינו 'שבת היא מלזעוק' ובה המשיך כל הרפואות והיינו 'והאלקים יעננו בקול' - 'ורפואה קרובה לבא' כי כל ישראל נתרפאו אז במתן תורה שהוא דבר ה'.

ויתבאר גם עם דברי רבינו ז"ל [בכמה מקומות עיינן לקו"מ ח"ב סי' כד] שעיקר הרפואות הם על ידי נגינה. ובגמ' דרשו (עריין יא.) "והאלקים יעננו בקול - על עסקי קול" שצוהו על השירה על הקרבנות. הרי שתיבת קול מוסב על נגינה ושירה ולכן נרמז בו 'ורפואה קרובה לבא' כי הא בהא תליא.

והוא הענין באתרוג של מצוה שאכילתו יש בו משום רפואה, וכן איתא במדרש (ויקרא רבה לז) על אותו חסיד שנתעשר כשנתן למלך לאכול אתרוג והתרפא. כי מובא בספר 'בני יששכר' בשם הקדמונים "שעל אותן הארבע מינים אין שולט עליהם שום שר [שיאמר לו גדל כנ"ל] כדרך שאר המינים [רק הם גדלים בהשגחתו ית', היינו דבר ה' עצמו]".

כג) ועל כן כשזוכין לתפלה אין צריכין לרפואת העשבים כי התפלה היא בחינת דבר ה' שהוא שורש הכל. מבואר שכאשר התפלה היא בשלמות אזי תפילתו היא בחינת דבר ה' ואז אין צריך לרפואת עשבים כי יכול להתרפאות מהלחם והמים שאוכל ושותה, וזהו 'וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך' שהרפואה תהיה על ידי לחם ומים שיתברכו מדבר ה' ואז הרפואה היא לכל סוגי המחלות ובכל מצבי המחלה, כי דבר ה' הוא השורש שמשפיע כח הרפואה לכל העשבים. [עיינן גם במאמר המתחיל 'בשעה שאומרים וצבא השמים' (לקו"מ סי' רלא)].

ונראה שזה סוד המן שהיו בו כל הטעמים שבכל המאכלים והבאר שהיו למימיו כל הטעמים שבכל המשקאות כמובא. כי המן והבאר לא באו בדרך השתלשלות מהכוכבים והמזלות אלא נשפעו מהשורש מדבר ה' ולכן היו בהם כל כוחות הרפואה וכל הטעמים.

והיינו הא דאיתא בזוהר על המצה שהוא נהמא דאסותא כידוע, כי מצה הוא בחינת מן, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (קידושין לח.) "עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן". וזהו שידוע שאכילת אפיקומן מסוגל לרפואה, כי אפיקומן הוא צירוף אפיקו מן, רמז לדברי חכמינו 'עוגה שהוציאו'.

גם מאכלי שבת הם בחינת מן ויש בהם כל הרפואות, כדאיתא ב'תפארת שלמה', ולכן אמרו (שבת יב.) "שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא". וזהו 'קרובה', כי מקבל הרפואה תיכף מהשורש ואין צריך להמתין שישתלשל באמצעות השרים והכוכבים ומזלות לעשבים, אלא יתרפא תיכף כשאוכל

הואיל והוא עצמו אינו דבוק בדבר ה', תפלתו צריכה לעלות דרך כמה סיבוכים ומדרגות על ידי המלאכים וגם השפע יורד בהשתלשלות דרך המלאכים והשרים העליונים לתחתונים דרך עילה ועלול עד הכוכבים ומזלות ודרכם נשפע אל האדם. אבל אצל הצדיק שהוא נכלל בדבר ה' מקבל השפע מדבר ה' לבד ללא שום אמצעי, כי הוא למעלה מכל המלאכים והכוכבים ומזלות ואינם שולטים עליו כלל. ולכן אחר שאברהם התפלל נאמר שוב 'והנה דבר ה' אלי' כי בתפלתו נדבק ונכלל בדבר ה' וקבל השפע מדבר ה' בעצמו בבחינת 'דבר ה' אלי' ולכן 'ויוצא אותו' והגביהו למעלה מן הכוכבים ואמר לו צא מאיצטגנונית שלך.

וזהו הממשלה על המלאכים שבתחילת המאמר. וכך יתפרש סיום הפסוק 'ויוצא אותו' החוצה הבט נא השמימה וספור הכוכבים וגו' ויאמר לו כה יהיה זרעך, שהבטיח לו שגם זרעו יעלו למעלה וימשלו על המלאכים ושרים העליונים וכל צבא השמים.

אות י

כה) אך יש שלש עבודות שהם מפסידין עבודות התפלה וכו' אל תהי בו לבל אדם שלא לכוזת שום אדם. יש להסמיך לזה מה שציווה האריז"ל לקבל על עצמו מצות 'ואהבת לרעך כמוך' לפני התפלה, שזהו מתיקוני התפלה.

כו) עבודה זרה ואפילו קלקול האמונה שאין האמונה בשלמות הוא גם כן בחינת עבודה זרה. כמבואר בדברי רבינו כמה פעמים דתפלה ואמונה הם ענין אחד ותלויים זה בזה.

כד) ועל כן כשוזכר לתפלה אין צריכין לרפואת העשבים כי התפלה היא בחינת דבר ה' שהוא שורש הכל. כי המקבל מדבר ה' אין שייך אצלו חיוב הטבע ומערכת המזלות כי הוא למעלה מהם. והיינו מה שנאמר באברהם (בראשית טו, ד-ה) 'והנה דבר ה' אלי' לאמר לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך וגו' ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים". פירש רש"י "אמר לו צא מאיצטגנונית שלך, שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן וכו' דבר אחר הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים". כי זכה לדבר ה' ועל ידי זה עלה למעלה מן הכוכבים ומזלות ולכן אמר לו 'צא מאיצטגנונית שלך' כי לא חל עליך חיוב מערכת המזלות.

עוד שם מקודם (פסוק א) "אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמר אל תירא" היינו המבואר כאן במאמר שיעל ידי נבואה זוכין לתפלה שהוא בחינת דבר ה', וזהו שאמר אברהם (פסוק ב) "ויאמר אברהם ה' אלקים מה תתן לי", וזה שממשיך ואומר שם 'והנה דבר ה' אלי'. דלכאורה הלא כבר כתיב מקודם 'הי' דבר ה' אל אברהם' ומהו שנית 'והנה דבר ה' אלי' שנראה כמראה נבואה שניה. אמנם עם דברי רבינו יתבאר היטב, כי מבואר במאמר שהצדיק על ידי תפלתו זוכה להיות נכלל בבחינת דבר ה' עד שכל השרים העליונים וכל הכוכבים ומזלות כפופים ונכנעים אליו וכולם מקבלים ממנו [כמבואר להלן במאמר (אות יג)], ואף שכל התפלות שמתפללים מכוונים לדבר ה' שהוא שורש הכל, אך הצדיק בדבקותו בתפלה נכלל הוא עצמו בבחינת דבר ה'. ואצל כל אדם אף שתפלתו הוא לדבר ה' שהוא שורש הכל

הכל הוא על ידי הכוכבים והמלאכים וגבוה מעל גבוה עד דבר ה'. ומה שתפסו במיוחד ענין העשבים וכן רבינו מאריך בכל השייך לרפואת העשבים והצמחים ושיח השדה, יש דברים בגו.

ומה שכולם מחזירים כוחם לתוך התפלה כי הכל הוא רק בבחינת הלוואה וצריכין לפרוע ולהחזיר ההלוואה על ידי שמחזירים כוחם לתפלה של המלווה הגדול. ואף שרבינו מביא את הפסוק 'ויצא יצחק לשוח בשדה - שתפלתו היתה עם שיח השדה', זהו גם רק לדוגמא ולא רק העשבים ושיח וצמחי השדה אלא כל הדברים והכוחות בעולם נכללים בתפלת הבעל תפלה.

ומובן שיש בזה הרבה בחינות ומדרגות כי כל אחד מישראל כפי ערכו ובחינתו בתפלה ובממשלה כן נכללים כולם בתפלתו ואצל הצדיקים הגדולים במעלה הוא כללי יותר ואצל משיח כשיעמוד בתפלה תוכלל כל הבריאה ממש עם כל כוחותיה העליונים והתחתונים בכלליות ובפרטיות ובכוחות פרטיות הכל אשר לכל בתוך תפלתו שתהיה בדרגא עליונה מאד בבחינת דבר ה' שהוא שורש הכל, עד שזה עצמו יהיה תיקון העולם וחדושו שלעתיד שיתחדש העולם ויתתקן בתכלית התיקון והשלמות על ידי שיחזור הכל לשרשו בתפלתו של המשיח.

אות יב

(יא) וזה בחינת התנוצצות משיח. ב'ביאור הליקוטים (ענף כב) מבאר הקשר של התנוצצות משיח להשתלשלות התיקונים להכרת המפורסמים, יעויין שם.

(כז) שמירת הברית היינו מי שאין שומר הברית בראוי. כמבואר בדבריו כמה פעמים דתפלה תלויה בשמירת הברית, עיין מאמר 'אמור אל הכהנים' (לקו"מ סי' ב) ומאמר 'הצילה מחרב נפשי' (שם סי' ג).

אות יא

(כח) והאזנת למצותיו זה בחינת תיקון הברית. יתבאר עם האמור לעיל במאמר (אות ה) דחג השבועות זמן קבלת התורה הוא תיקון הברית. ועיין ב'פרפראות לחכמה' הקשר של קבלת התורה עם קדושת הברית. וכן מבו' במאמר 'תפלה לחבקוק' (לקו"מ סי' יט) דכללות התורה הוא בחינת קדושת הברית. וכן מבואר במאמר 'האי מאן דבעי איתתא' (שם סי' כט) ובמאמר 'בקרוב עלי מרעים' (שם סי' לו) ועוד.

(כט) ואמרו רבותינו ז"ל שסמך גאולה לתפלה וגנו ספר הרפואות. כי כשגואלים התפלה מן הגלות זוכים לרפואה על ידי לחם ומים ואין צריך לרפואת העשבים. אפשר דהיינו דברי התוספות (ברכות ט: ד"ה לקריאת שמע כותיקין) שעיקר מעלת סמיכת גאולה לתפלה כשהוא עם נץ החמה. דאיתא ב זוהר (ויקרא כב:) "כד אתי צפרא ... תרעי דאסוותא נפקין לעלמא".

(ל) כי בן חובת כל העשבים וכל שיח השדה כשאדם עומד להתפלל שאזי הוא בבחינת דבר ה' שהוא שרשם העליון אזי הם מחזירין כוחם לתוך התפלה שהוא שרשם העליון. רבינו מביא לעיל מאמר חכמינו ז"ל 'אין לך כל עשב שאין לו כוכב ומזל', אמנם הוא לאו דווקא לגבי העשבים, כי גם שאר כל הדברים בעולם וכל הכוחות וכל ההנהגות והמאורעות

המאיר ומחיה ומתלבש בתוך האותיות. ואפשר שכנגדם הם המראה הטעם והריח, ש'המראה' נמשך ביותר ונמצא בלבוש הגשמי והיותר חצוני. 'הטעם' שהוא יותר רוחני נמשך וסמוך יותר לאותיות [כמובן במאמר 'תפלה לחבקוק' (לקו"מ סי' יט, ח) שהטעם תלוי בצירופי האותיות המלוכשים במאכל]. ו'הריח' לאור האין סוף בחינת 'רעוא דרעוין', בחינת החיות הנמשך מדבר ה'. [ואף שדבר ה' הוא האותיות, אמנם העיקר הוא האין סוף שנתלבש בדבר ה'].

ומבואר שם שהתפלה היא בחינת אותיות המלכות והתנוצצות אור האין סוף מאיר בתוך אותיות התפלה ועל ידי זה בא ההתלהבות בתוך התפלה, עיין שם. וזה מעין גאולת התפלה מהגלות המבואר כאן במאמר, כי גלות התפלה הוא שאין מרגישים טעם וחיות ונעימות והתלהבות בתפלה ונדמה עליו כמשא וחפץ לפטור התפלה מעליו. נמצא שעיקר גאולת התפלה היא להרגיש נעימות והתלהבות באותיות התפלה שזה בחינת אור האין סוף המאיר ומחיה אותיות המלכות שאז התפלה היא בבחינת דבר ה'.

אות יג

ג) וזה בחינת נשיאות חן בבחינת ותחי אסתר נושאת חן וכו' שכל אחד ואחד נדמה לו כאומתו וכו' ועל כן כל צבא השמים וכל השרים העליונים כל אחד ואחד נדמה לו כאומתו היינו שהוא נושא חן בעיניהם. הכוונה שנושא חן בעיני השבעים שרים של מעלה וכולם מקבלים ממנו וזה עצמו 'הממשלה שיש לו על המלאכים ושרי מעלה' המוזכר בהתחלת המאמר.

ב) כי כל הדברים נחלקים זה מזה במראה טעם וריח וכו' ועיקר הוא הריח כי אין הנשמה נהנית אלא מהריח. כנראה בחוש ש'המראה' הוא הגשמי ביותר ו'הטעם' הוא יותר רוחני מ'המראה' אך גשמי לגבי 'הריח' ו'הריח' הוא היותר רוחני. ואפשר שזה מחמת ש'הריח' נמשך מפנימיות החיות שבשיח השדה שהוא החיות הנמשך מדבר ה'. ו'הטעם' יש בו התלבשות מהחיצוניות שבשיח השדה. וה'מראה' הוא היותר חיצוני. אבל בשורש הכל נמשך מדבר ה' וכל אלו השלשה חלקים היינו 'מראה טעם ריח' הם רוחניים נגד עצם שיח השדה, כי הם החיות הנמשך מדבר ה' ועצם השיח הוא ההתלבשות. ולכן נקרא מטר ראשי תיבות מראה טעם ריח כי הם עצם החיות הנמשך מדבר ה'. ובפרטיות עיקר החיות הוא הריח.

[אמנם] ב'סיפורי מעשיות' במעשה של הבעטלער העיוור (מעשה יג) דמבואר שם שמראה טעם ריח הם כנגד נפש רוח נשמה והמראה הוא כנגד הנשמה והריח הוא כנגד הרוח והטעם כנגד הנפש. משמע שהמראה הוא העיקר שהוא כנגד הנשמה. [צריך עיון].

ויתבאר עם המבואר ב'ביאור הליקוטים' על מאמר 'אנכי ה' אלקיך' (לקו"מ סי' ד) כי מבואר שם במאמר שכל דבר נברא באותיות שהם בחינת מלכות ובתוך האותיות שהם במלכות מאיר אור האין סוף שמחיה את המלכות כמו שאמרו 'בכל מקום שאתה מוצא גדלותו של הקב"ה' - היינו מלכותו 'שם אתה מוצא ענוותנותו' - היינו רצון אין סוף. ומבאר ב'ביאור הליקוטים' שבכל דבר יש שלשה חלקים. א) חיצוניות וגשמיות הדבר שהוא לבוש על האותיות. ב) האותיות - בחינת מלכות - המחייב את הדבר. ג) אור האין סוף

הוא מקיים אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו. היינו שהצדיק שזוכה לאחוז בכסא הכבוד ששם כלולים כל נשמות ישראל הוא בחינת 'מקומו של עולם' בבחינת 'וכסא כבוד ינחילם כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל'. ועל כן הוא יכול לעשות ראש השנה, דהיינו לזכות את כל אחד ואחד לפי מקומו, מאחר שיודע מקום כל אחד ואחד, כלשון מוהרנ"ת ב'ליקוטי הלכות' (גביית חוב ה, ט).

יפוד המאמר ובניינו הוא שתכלית האיש הישראלי להיות לו ממשלה על המלאכים וצריך לשמור עצמו מקנאת המלאכים שלא יפילו אותו. ולכן העצה הוא שיאחז עצמו בכסא הכבוד, ולזה צריך שיהיה לו שלמות היראה על ידי תיקון שלושת התאוות ממון ואכילה ומשגל על ידי קבלת השלש רגלים כראוי עד שזוכין להשפעות הנבואה ולשלמות התפלה וכו' ועל ידי זה זוכין לאחוז בכסא הכבוד.

ונראה לכאורה שענין זה שיכול לעשות ראש השנה ולדון את כל אחד לכף זכות הוסיף רבינו ואינו משולב עם פרטי המאמר שעיקרה הוא איך לאחוז עצמו בכסא הכבוד שלא יזיק לו קנאת המלאכים. ונראה כענין היוצא דרך אגב שעל ידי שאחוז בכסא הכבוד יכול גם לעשות ראש השנה ולדון את כל אחד לכף זכות.

גם צריך ביאור דבתחילת המאמר מבואר שכל אחד מישראל צריך לראות שיוכל לעמוד בממשלה על המלאכים שלא יקנאו בו ויפילוהו על ידי שיקשר עצמו עם שרשי נשמות ישראל, אך המשך הדברים שכדי להתקשר עם נשמות ישראל צריך להכיר המפורסמים שהם על ידי עזות ולזה צריך

גם נרמז בפסוק המובא לעיל במאמר (אות ה) 'וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום'. כי השר של מצרים הוא שרו של אדום והוא היותר גדול מכל שבעים השרים. וישראל זכו אז לנשיאות חן וכל השבעים שרים התבטלו אליהם.

ואפשר דוהי ההבטחה (דברים כח, יב) "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב וגו' לתת ממר ארצך בעתו וגו' והלווית גויים רבים ואתה לא תלווה". וכן (שם טו, ו) "כי ה' אלקיך ברכך כאשר דבר לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבוט ומשלת בגוים רבים ובך לא ימשלו", שהכוונה לשרי האומות כי ישראל ידבקו בדבר ה' ויהיו לפנים ממחיצתם של השרים העליונים וישפיעו וילוו לשרים, וזה 'ומשלת בגוים רבים' היינו הממשלה על המלאכים וממילא על האומות שתחתם.

ואפשר דזה דרשת חכמינו ז"ל המובא לעיל במאמר 'וישאילום' - בעל כרחם' כי ישראל לא רצו כלל. ובזה התקיים ההבטחה שישראל לא הוצרכו לשאול וללוות מהם והמצרים השאילום בעל כרחם. והמצרים נתנו בתורת שאלה והלוואה כי דימו בעצמם שהם המשפיעים וישראל הם המקבלים. אולם באמת היה זה בחינת פרעון הלוואה שקבלו מישראל כי ישראל הם המשפיעים. וכן היה באמת שלא היה כאן שאלה.

אות יד

לד' ומי שאחוז בבחינת כסא הכבוד בבחינת שרשי הנשמות הוא גם כן בבחינת מקומו של עולם וכו' ועל כן הוא יכול לעשות ראש השנה היינו שיוכל לדון את כל אחד ואחד כי

להשען כי אם על אבינו שבשמים שמזכנו לכה הצדיק האמת שממשיך חידושי תורה בכל עת וכו' המביאים לידי מעשה, וזהו בחינת קבלת התורה בכל דור בכל שנה ושנה כידוע, כי זה הצדיק הוא בחינת משה שהוא עיקר כלל התורה בכל דור שהוא כבר ניצח המלחמה וזכה לשבר כל התאוות הנ"ל וכו' עד שזכה לכל התיקונים הנ"ל עד שזכה לאחוז עצמו בכסא הכבוד ולעשות ראש השנה שעל ידי זה ניצול מקנאת המלאכים עד שגברה ידו וחטף התורה לידו והורידה למטה ומסרה לישראל ומגודל כוחו העצום הוא מתגבר עד שיכול להציל את כל אחד ואחד מישראל הרוצה להתקרב אליו באמת להצילו מקנאת המלאכים לבל יפילו אותו בשום אופן בעולם, וזה על ידי שיכול לעשות ראש השנה על ידי בחינה הנ"ל דהיינו שיכול לדון את הכל בחסד נפלא על ידי שיודע מקום של כל אחד ואחד כי הוא בבחינת מקומו של עולם וכו' כנ"ל, ועל ידי זה הוא מכניס את כל אחד לכף זכות באמת ומוצא נקודות טובות בכל מדה ובכל תיקון מהתיקונים הנ"ל אפילו בהגרוע שבגרועים עד שיכול לזכות גם אותו לכל התיקונים הנ"ל עד שיזכה לפי בחינתו לאחוז עצמו בכסא הכבוד עד שלא יוכלו להפילו בשום אופן כי הצדיק באמת לוחם בעדו מלחמת היצר והעיקר על ידי שהצדיק זוכה להיות נכלל במקומו של עולם שעל ידי זה יודע מקומו של כל אחד ואחד שעל ידי זה יכול לעשות ראש השנה" ומשמע מדברי רבינו הק' שעיקר הזמן לזה הוא בראש השנה עצמו.

נמצא דמה שמסיים רבינו שהצדיק שזוכה לאחוז בכסא הכבוד הוא בחינת מקומו של עולם ויכול לעשות ראש השנה ולדון את כל אחד ואחד לכף זכות אפילו את

לתקן את שלושת התאוות אכילה ממון ומשגל ולזכות ליראה שלמה ולגאול את התפלה עד שתפלתו תהיה בבחינת דבר ה' שאז ייקרא בעל תפלה שיהיה בבחינת המלווה הגדול שכל צבא השמים מקבלים ממנו ונכנעים לפניו ואז המפורסמים שעל ידי עזות נכנעים ונופלים לפניו. מזה נראה בעליל שזו מדרגה של צדיק גדול יחיד בדורו שכל שפע העולם הוא על ידו. והדרא קושיא לדוכתיה מה יעשו כלל הנפשות שרחוקים ממדרגה זו, כיצד יתחזקו לעמוד על עמדם לבלי ליפול ולזכות לבחינת ממשלה על המלאכים שזהו תכלית של כל אחד מישראל.

ובאמת קושיא זו מקשה מוהרנ"ת ב'ליקוטי הלכות (גביית חוב מהלקוחות ה, יח) זה לשונו "והנה לכאורה קשה להבין העצה שכתוב בתורה הזאת לעמוד כנגד קטרוג המלאכים על ידי שיאחז עצמו בכסא הכבוד כי הלא זה בעצמו קשה עלינו מאד ביותר. ואם אמנם ברחמיו לא העלים מאתנו כל העצות והדרכים איך לזכות לזה, דהיינו על ידי שבירת השלש מדות וכו' על ידי קבלת השלש רגלים כראוי עד שזוכין להשפעת הנבואה וכו'. עם כל זה גם העצות בעצמן קשים עלינו לקיימם ובפרט שבאמת כל התגרות המלאכים שמשם משתלשל כל כוחות היצר הרע וחילותיו הוא כענין התאוות הנ"ל וכו' ובפרט גודל ההתגרות על התפלה כידוע ריבוי הבלבולים מאד בשעת התפלה. ואם כן מאין יבא עזרנו לעמוד כנגד קטרוג המלאכים".

ובאן בא מוהרנ"ת ומתרץ קושיא זו בקושיא הקודמת שנראה לכאורה שזה שהצדיק יכול לעשות ראש השנה אגב אורחיה נקיט לה, זה לשונו ד"על כן באמת אין לנו על מי

ולעתיד בתיקון העולם יהיה כל העולם בבחינה זו ומזה ימלא כבוד ה' את כל הארץ כמו בבית המקדש כמבואר במדרש שקדושת הבית המקדש יתפשט על כל העולם.

והיינו המבואר במאמר סוד הביאו עלי כפרה שמיעטתי את הירח שעל ידי זה גם אנו יכולים לבקש כפרה על עוונותינו. כי הסיבה לחטאים הוא ההסתר פנים שזהו סוד מיעוט הירח שאין אור אלקותו מאיר באתגליא בתוך הבריאה. וכשיתוקן הבריאה יהיה נגלה כבוד ה' והיה אור הלבנה כאור החמה".

וזו ענין המשכת הדעת אל הלב המבואר במאמר (אות ה) שדוחה את החושך והלילה של השלש משמרות ומתקן את שלושת המדות הבאים ממיעוט הירח והסתר אור הדעת עד שנעשה לילה וחושך. ועל ידי שלש הרגלים שתלויים בחידוש הירח כמבואר במאמר על פסוק תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגגו, נמשך הארת אור החמה שהוא הדעת ומאיר בחשכת הלב עד שלילה כיום יאיר ומתקן השלש מדות שמהם נמשכים כל החטאים.

לז) תקעו וכו' בכסא ליום חגגו היינו ראש השנה. נראה שרבינו רומז לדרשת רבותינו ז"ל בפסוק "בכסה - ליום שהחודש מתכסה בו", היינו מיעוט הירח שמזה השי"ת דן אותנו לכף זכות ולכן נקבע ראש השנה בראש חודש, כמבואר לעיל במאמר. והוא גם מלשון כסא כי כשאוחזין בכסא הכבוד יכולים לעשות ראש השנה, כמבואר במאמר.

והנה בפסוק נאמר 'בכסה' עם ה' מלשון כיסוי והעלמה ומתקשר עם הדרש. גם יתבאר עם המבואר לעיל דהכסא הוא 'אם כל ח' שורש נשמות ישראל ששורשם ומקומם

הגרוע שבגרועים הוא השלמה לדבריו בתחילת המאמר שכל אחד מישראל תכליתו להגיע לממשלה על המלאכים על ידי שיאחוז בכסא הכבוד, כי יוכל לזכות לזה על ידי הצדיק שבאחזיתו בכסא הכבוד יודע מקומו של כל אחד ויכול למצוא בו נקודות טובות בתיקוני המידות עד שזוכה לפי בחינתו לאחוז בכסא הכבוד ולעמוד בממשלה על המלאכים ולהתגבר על הקטרוגים שלהם שמהם מקבל היצר הרע כוחו להכשיל את האדם במה שמכשילו. ועל ידי שהצדיק דן אותו לכף זכות זוכה להתגבר על יצרו ולהיות נכלל באחזית הצדיק בכסא הכבוד,

ומה שרבינו מודיע לנו כל סדר התיקונים כי כדי לזכות להכלל בצדיק צריך איתערותא דלתתא מצד האדם, וכפי שהאדם משתדל בתיקוני המאמר כן מאיר בו הצדיק מבחינת הממשלה ממה שזכה לה בשלמות הגמור על ידי תיקוני המאמר.

ל"ה) כי רק הוא יתברך ראוי לשפוט את האדם כמו שאמרו רבותינו ז"ל אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו ומי הוא שיכול לידע ולהגיע למקום חבירו כי אם השי"ת שהוא מקומו של עולם וכו' וכל אחד ואחד יש לו מקום אצלו וכו' ובודאי הוא מקיים בנו הוי דן את כל אדם לכף זכות. עם זה ידוייק באופן נפלא לשון הגמ' (שבת קכז:) "כשם שדנתני וכו' המקום ידין אותך לזכות", המקום דייקא, כי הוא מקומו של עולם ועל ידי זה דייקא הוא דן אותנו לכף זכות.

ל"ו) מחמת שהיו שם דברים נאים וכו' המשיך לשם קדושתו. אפשר דסוד הדברים נאים היינו צמצומים שעל ידם נתקבל הארה וזיו מכבודו ית', כענין הלבנה שממשיכה לעצמה את אור החמה כמו מראה [שפיגל].

ונראה שדבר זה נוגע לסוד הידיעה והבחירה שהקב"ה לפי ידיעתו את מקומו של כל אחד ואחד הוא דן את הכל לכף זכות ובאמת הוא דבר מכוסה ונעלם מאד וכשיתגלה ידיעה זו תתבטל הבחירה, כמבואר במאמר 'עתיקא טמיר וסתים' (לקו"מ סי' כא). ועיין זוהר (שלה קנט.) על קושיא זאת דהוא סתים וגניז ולית לן לשאלא. וזהו 'בכסה' דייקא.

הוא בכסא הכבוד והוא מכוסה ונעלם מעין כל. והיינו מה שאומר רבינו על מאמר 'אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו' ומי יכול להגיע למקום חברו. כי הוא מכוסה ונעלם מאד לדעת מקום כל אחד ולכן אי אפשר לדון את חברו אלא הקב"ה שרק הוא יודע מקומו של כל אחד ואחד וכן הצדיק שזוכה לאחוז ולהשיג ולידע בחינת הכסא ולכן הוא יכול לעשות ראש השנה.

